

különböző irányzat hatóerőit és indokait. Mindenesetre tény az, hogy a szlovenszói társadalmi valóság összehasonlíthatatlanul siralmasabb a történelmi országokban lévénél s valószínűleg ez ösztönzi a következetesen haladó szlovák írókat, hogy az életről reális formában adjanak számot írásaikban és ne burkolózzanak a valóságfelettség kódébe a kor égető kérdései előtt.

(Losonc)

Sándor László

FODOR JÓZSEF VERSEI.* Ha valamely nép arcát költői megnyilatkozásaiból akarjuk kihámozni, a versekben az élményanyag, a sorok formálása, az indulatok lobbanása, a gondolatok szárnyalása, a vers husa és vére alatt a költő körüli társadalmi csontozatra, valóság-alkatra bukkanunk. A legfrissebb magyar irodalom — Petőfi népies **Költő** örököszeit is beleszámítva, — **immár** kialakult idomú mű, amely, — ha némely alkotó-része látszólag túl is van a polgárság szolgálatán s zászlájára ép' a népet **irta** fel, — semmikép' sem haladja meg azt az osztályt, amelyben az **írók** maguk élnek. A népiesek, hirdessék bármennyire is népi rokonszenvüket, nem társadalmi cselekvésre hívó mondatokat sorolnak versbe vagy prózába, ahogyan azt Petőfi tette. Mindössze annyi történik, hogy polgári tudatukat visszafordítják a dunántuli zsellérházba vagy a Fekete Körös mellé és onnan tekintenek ki a világba. Fodor József ennek a nemzedéknek más alkotó költője. Tudatát nem tépte le a polgári valóság szövevényéről és így napjaink összefüggéseiből azokat a vonatkozásokat éneklí, amelyek az ellentmondások malomkövei közt **örldöve**, már nem számíthatnak jelentős ígértű tatarozásokra, sikeres „reformokra”. Fodor máig érkezett költészete azt a széthulló, oszló osztályt idézi, amely tragikus erejű költőjét szükségszerűen önmagába fojtja. Ezzel az osztályzuhanással Fodor homéri küzdelmet folytat. Az elmulás elfúló költője **ő**, aki az utolsó szivdobbanásokat is teljes **öntudattal** vigyázza. Ezzel azután meg is haladja osztálytá lelkületét: nem önámító, a kiút-nélküliség nála tudatos, — távol áll a „reformok”-tól, — leszámol azzal az étellel, amely nem volt élet sem a szellem munkása, sem a nép számára. „Semmit sem várok!” — kiáltja, — „Mert mit adhatnak e téboly-ziláltan — **Vak kor** vak emberei az ócsárlott — **Költőnek**, mi üszkös sebei foltját — Keserűségét oldja?... — Tompulva: hallom bomladó koromnak zenéjét már” — **írja** másott — „**sátán** kezeknek karmában van a **föld**”, „kufárok, gyilkosok uralják”, határok gonosz **árka** mögül sunyitva **méri** egymást „az ellenség” s a „**vad** fajönzés durva lángot vet, **mint soha...** — a **tudománynak**, ki új sorsnak lehetne büszke apja, megdöbbenő csudái ölni lárnak... S míg kis gyilkosra Isten s ember **átok**-süvölt le és a törvény; nyugton ölhet a **nagy...** a milliók mezitlen — S éhesen rójják a földi utaknak kálváriáját.” Így, kuszáitan, szertezüllve, úgy ahogy van, látja Fodor József világát, amelyben él és amelynek zavarában természetesen egyetlen biztos pontra sem **talál, mit**, ha megragadna, önmagát menthetné át egy új világ derengésébe. Fodor Józsefen a kor-élmény ciklon-szerűen viharzik át és lelkének egyetlen szöglete sem **marad** feldúlhatlan. **Az** evezős nélküli részeg hajón bármerre néz, fejtetőn áll minden. Unja a hajsztát és lázasan már **csak** a megsemmisülést áhítja, amit minden vers, minden gondolatsor **mögött idéz**. Nincs szilárd **pont** se földön, sem a transcendentális világban, sem az ében: „...a tudat: bús ópium, semmi sem!... csüggedt játék lett a gondolat a csömört rejtő csillagok alatt.” Megveti a „szellemet”, mit az élet ellen fordít ez a világ. Kiábrándulásai-

• Utóhang. Fodor József versei. Budapest 1935. Fischer Ernő könyvnyomda.

ban minden lelepleződik. Hiába keresi a *szépet* az idealisztikus magasságokban „holdkórosan... lent bús röghöz kötötte” talál rá. „A sötétben — Állok rémülten én leégett létű térnek üres peremén” — tör fel belőle a rettenet. Valóban. Negyvenedik életévéhez közelgőn, egy individualista költői pálya csúcán kell felfedeznie, hogy téves volt élete minden csapása, amelyen járt: „Jaj annak, ki a kor ellen küzdi Azért maradtam itt mindig idegen”. Egyféleképp érti ezt Fodor József: hogy a „bandába”, a „röpke hírnék szerelmesei”, a „szajha szellem... tényérnyalói” közé nem vegyült soha, fölöttük állt, s a lármában „tökéletesre tört egyedül.” De idegen maradt itt Fodor azért is, — ha erről nem is tud, vagy nem is akart eddig tudni, — mert bár látta a hullást e tájon, hol „egy világnak alkonya... ült az égre: fáradt századok lerombolt, hervadt Napja”, csak önzongásába kíván belefutni: „Oh, lelkem hálónak szőtt forró Mentsvára, vers, te ments meg engem...” Idegen maradt. Nem érkezett el a polgárság által elárult és elhagyott szellem történelmi kiutjához, amelyre a legnemesebb veretű individualisták, — Fodor ezeknek a fajtájához tartozik, — példamutatóan reátértek A kaoszából, amelyből Fodor kétségbeesése kiált, André Gide és Romain Rolland módjára számosan találták meg a kiutat: a szellemi alkotók legjobbjai. „Győződj meg erődről és ifjúságodról”, — mondja az újjászületett Gide az *Uj táplálékok-ban*. Álljon Fodor József halálérzetével szemben az új Gide lényege: „Szükségem van mindenki boldogságára, mert csak így válhatok magam is boldogá!” — Mert mi a Fodor József halálérzete? — Ennek az új embert formáló boldogságvágynak a hiánya. Az egyén viszont abban az erkölcsi felelősségben formálódik újjá és emberivé, amely a zavaros világ megváltoztatásának szolgálatába áll. Fodor önértékelése precíz s tiszta: „... e magashomlokú versek nyugodtan állnak”, — mondja minden joggal saját költészetére, — „mig körül a feslett vásárnak izzadt lármái zihálnak” — „Gyűlölöm lángom” — mondja *Vásár* című versében — „mily kietlen, — Bús közbe foly...” — Nos, a költőn áll, hogy megtegye azt az ugrást, amit megtettek korunk legjobbjai és művészei, tudása, lelkiismerete nem kényszerül többé árva önmagába, hanem egy világ ragadja magával: a nép. A nép, kinek fekete sorsát mindannyiszor felérzi, amikor az önmaga úzött és elhagyatott költő voltára tapint. De ime mit mond Fodor borult költészetén átderengő *Feltámadás* című versében: „Oh roppant új év, pirosarcu óriás kezdet. — Viharod zúdulva fujja a: lelkemről az ó-port. — Csírás, telt, de csupasz a lelkem még, nem termett s égett, — Most akarok kezdeni, élni, március vagyok én is!...” Ez a március a magyar szellem munkásai számára a gyökeres megújulás vállalását jelenti. Roppant kötelesség ez, és Fodor az a magyar költő, aki roppant kötelességek viselésére nemcsak képes, de hivatott is.

Méliusz József

AZ ALFÖLDI PARASZTSÁGA.* Veres Péter, az alföldi középparasztok, szegényparasztok és földmunkások társadalmi tulajdonságait rajzolja ki könyvében. *Ezeket* a rétegeket, tehát a dolgozó parasztság rétegeit, foglalja össze az alföldi parasztság gyűjtőfogalmában s egyben szembe állítja őket a magyar parasztság más részeivel, mint a dunántúli dolgozó parasztsággal.

Szerinte az alföldi parasztságnak nincs nemzeti tudata. Nincsen valása sem „a szó teológiai értelmében” és így nem uralkodik rajta „szolgafilozófia”. Nagy többsége nem olvas, aki olvas, az újságoknak nem hisz. Az iskolai nevelésnek kevés rá a hatása, a társadalmi oktatás egyéb intéz-

* Veres Péter: *Az Alföldi parasztsága*. Budapest, 1936.